DREPT INTERNAȚIONAL UMANITAR ŞI DREPTURILE OMULUI

Sergiu FURTUNA

Principii şi reguli în ce priveşte drepturile omului şi dreptul internațional umanitar se elaborează şi se adoptă, atât la nivel național, cât şi la nivel internațional, pe parcursul mai multor ani. Inițial, s-au format reguli care au reglamentat atitudinea statelor în perioada conflictelor armate, pentru a limita brutalitatea de războaie şi pentru a asigura respectarea standardelor umanitare împotriva combatanților, răniților, bolnavilor, prizonierilor de război, şi mai ales a populației civile. Unul dintre fondatorii ştiinței dreptului internațional, juristul olandez Hugo Grotius, în lucrarea sa *Despre dreptul păcii şi războiului* (*De iure belli ac pacis*), publicată în 1625, a justificat aşa-numitul „război justific" care, menționează faptul că toate acestea nu ar putea fi un motiv de încălcare a regulilor de beligeranților de război [1]. În această lucrare, se sistematizează pentru prima dată dreptul internațional, într-o formă care a fost multă vreme utilizată şi ca un îndreptar diplomatic [2].

În a doua jumătate a sec. XIX–sec. XX a fost efectuată codificarea legilor şi obiceiurilor de război. Un punct de reper în acest sens a fost prima Convenție de la Geneva pentru Ameliorarea Situației Răniților din Armatele de pe Câmpul de Luptă, care reprezintă şi unul dintre cele patru tratate ce constituie Convențiile de la Geneva. Tratatul menționat definește „bazele pe care se sprijină restul legislației internaționale pentru protecția victimelor conflictelor armate" [3, p.462]. Convențiile au fost dezvoltate, astfel încât chiar şi în război se impune un echilibru delicat între necesitate militară legitimă şi cerințele esențiale ale omenirii [4, 1].

În istoria relațiilor internaționale, prima codificare a legilor şi obiceiurilor de război a fost realizată în prima (1899) şi a doua (1907) Conferințe de pace de la Haga. La prima Conferință de la Haga au fost adoptate trei convenții, iar la cea de-a doua – treisprezece convenții. Una dintre cele mai importante este Convenția de la Haga privind respectarea legilor şi obiceiurilor războiului terestru. Cu timpul, comunitatea internațională a întreprins acțiuni noi, care au avut drept scop reglementarea legilor şi cutumelor de război, precum şi pentru a îmbunătăți regulile existente. Cele mai importante dintre acestea sunt atât cele

patru Convenții de la Geneva din 1949, cât şi Protocoalele adiționale la acestea, referitoare la protecția victimelor conflictelor armate internaționale [5, p.104].

În contrast cu convențiile internaționale, care reglementează legile războiului, principiile şi regulile referitoare la drepturile omului, în lume au început să se formeze aproape exclusiv la începutul secolului XX. Inițial, acestea au fost luate la nivel național, şi apoi strânse în instrumente juridice internaționale.

Doar după al II-lea război mondial, odată cu fondarea Organizației Națiunilor Unite, precum şi adoptarea Statutului Națiunilor Unite începe un nou pas de ajustare a drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului, care a fost însoțită de dezvoltarea Cărții Internaționale a Drepturilor Omului, precum şi adoptarea numeroaselor instrumente internaționale în acest domeniu. Normele care reglementează drepturile omului în timp de pace, au un număr de caracteristici, care le distinge de legile şi obiceiurile de război. Acestea includ următoarele:

– o formațiune relativ recentă şi consolidarea dreptului internațional;

– crearea autorităților de control convenționale;

– instituirea unui mecanism de control asupra tuturor statelor-membre ale ONU, şi nu numai cei care au ratificat anumite tratate.

Acestea şi alte diferențe, în funcție de mulți cercetători, sugerează că în prezent există două ramuri de drept: *dreptul internațional umanitar şi dreptul internațional al drepturilor omului* [6, p.260].

A.H. Robertson în lucrarea sa *Drepturile omului în lume*, este de părere că drepturile omului, ca o ramură a dreptului internațional, constituie baza pentru dezvoltarea dreptului umanitar, care este o parte integrantă a acestei ramuri de drept [7, p.74].

Drepturile omului ca o ramură a dreptului internațional reprezintă un set de principii şi standarde stabilite în documentele internaționale. Toate aceste principii şi reguli trebuie să fie respectate, atât pe timp de pace, cât şi în timpul conflictelor armate. Efectul unora dintre aceste state poate fi suspendat în timp de război sau în alte perioade de urgență publică. În acelaşi timp, o serie de drepturi şi libertăți fundamentale ale omului trebuie să fie respectate de către fiecare stat, indiferent de situație sau poziție.

Obligația statelor de a respecta o serie de drepturi fundamentale ale omului, în toate situațiile, inclusiv conflict armat, a fost confirmată în mod repetat în rezoluțiile Adunării Generale a ONU. Drepturile fundamentale ale omului sunt menționate, în Rezoluția 2675 (XXV), – în forma în care acestea sunt recunoscute în dreptul internațional şi prevăzute în instrumentele internaționale, continuă să se aplice pe deplin în situații de conflict armat.

Dreptul umanitar este o parte a normelor referitoare la drepturile omului. Adunarea Generală a ONU şi a Comisiei pentru Drepturile Omului examinează atât problemele legate de drepturile fundamentale ale omului, cât şi drepturile

speciale, referitoare la protecția drepturilor omului în timpul conflictelor armate.

Astfel, se remarcă faptul că drepturile omului ca ramură de drept modernă reprezintă un set de principii şi norme care reglementează obligația statelor de a asigura şi a respecta drepturile fundamentale ale omului şi a libertăților fără discriminare, atât pe timp de pace, cât şi în timpul conflictelor armate, precum şi stabilirea răspunderii penale pentru încălcarea acestor drepturi [8, 4]. În ultimii ani, se observă crearea unor polemici şi discuții controversate privind existența a două ramuri de drept, şi anume, dreptul internațional umanitar şi dreptul internațional al drepturilor omului care încă nu s-au elucidat.

Cu toate acestea, există o opinie privind complementaritatea şi convergența dintre aceste două domenii de drept. Astfel, profesorul Rosemary Abi-Sabi a menționat faptul că: „Dacă dreptul umanitar şi legislația privind drepturile omului au unul şi acelaşi scop, care este de a proteja individul împotriva oricărui atac asupra persoanei sale ca în timpul conflictelor armate şi pe timp de pace, nu este surprinzător că aceste două ramuri ale dreptului internațional ar trebui să se completeze reciproc" [9, p.122-123].

Site-ul Crucii Roşii determină relațiile dintre dreptul umanitar şi drepturile omului în acest context: Dreptul internațional umanitar şi dreptul internațional al drepturilor omului sunt două ramuri diferite ale legii, care, în acelaşi timp, se completează reciproc. Fiecare dintre aceste ramuri de drept protejează individul de acțiuni arbitrare şi abuzive. Drepturile omului, în mod essential, aparțin tuturor şi oferă protecție atât pe timp de pace, cât şi pe timp de război. Dreptul internațional umanitar se aplică numai în situații de conflict armat. Astfel, în timpul conflictului armat se aplică legislația privind drepturile omului şi ale dreptului umanitar internațional [10].

Aşadar, dreptul internațional umanitar şi drepturile omului interacționează pozitiv cu fiecare parte, integrându-se treptat într-o ramură de drept – dreptul internațional al drepturilor omului. Se pare că procesul de integrare va continua pentru o lungă perioadă de timp, în care estomparea între dreptul internațional umanitar şi drepturile omului va conduce la crearea unei singure ramuri, ramurii comune a dreptului internațional.

Referințe:

1. GROTIUS, Hugo. *Despre dreptul păcii şi războiului*. Trad. G. DUMITRIU. Bucureşti: Editura Ştiințifică, 1968.
2. http://ro.wikipedia.org/wiki/Hugo_Grotius
3. JEAN, S. The New Geneva Conventions for the Protection of War Victims. In: *The American Journal of International Law*. 1951, no.45 (3).
4. Speech lui Jakob Kellenberger, Preşedintele CICR, în Georgetown University, Washington la data de 19.10.2006. http://extranet.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/html/kellenberger-statement-191006

5. *Права человека и вооруженные конфликты: Учеб. для вузов* / Под ред. В.А. КАРТАШКИНА. Москва, 2001.
6. *Международное право: Учеб.* / Под ред. Л.Н. ШЕСТАКОВА. Москва, 2005.
7. ROBERTSON, A.H. *Human rights in the world*. Manchester University Press, Manchester, 1972.
8. КАРТАШКИН, В.А. Права человека и международное гуманитарное право // *Юрист-международник*. Москва: Современная экономика и право, 2006, №2.
9. ROSMARY, Abi-Saab. Human Rights and Humanitarian Law in Internal Conflicts // *Human Rights and Humanitarian Law.* Kluwer, 1997.
10. http://www.redcross.ru/?pid=51